

o hlubší bohemistické školení, protože bez znalosti staré češtiny není možno porozumět staré polštině. Některé drobné studie uveřejňuje Urbańczyk také v našem časopise *Slavia* (např. o jménech Lupiglaa Geografa bavorského, výklad jména Budeč), a o českých pracích, významných pro polskou jazykovědu, informuje pravidelně čtenáře časopisu *Język Polski*. Znalost českého materiálu a české odborné literatury, ještě donedávna v Polsku poměrně malá, poskytuje Urbańczykovi možnost vysvětlovat i polské jevy na širokém česko-polském srovnávacím základě, jak ukazuje zvláště nedávno vydaný soubor jeho větších i drobnějších prací *Szkice z dziejów języka polskiego*, Warszawa 1968, kde se vyskytují také stati, vykládající české jevy, např. o staročeském výrazu holomek a staropolském golomąd. Cenná je také jeho spolupráce s našimi vědeckými pracovišti a důležitá jsou jeho vystoupení na našich pracovních konferencích, zvláště syntaktických a lexikografických, např. o novém vydávání staročeského slovníku r. 1957, kde tlumočil polské zkušenosti vědecké i organizační. Podobně si sám vyžádal početnou účast našich odborníků na řešení problémů slovníků starších jazyků, které pořádal r. 1967 na pracovišti staropolského slovníku v Krakově. Jeho dlouholeté úsilí o polsko-českou spolupráci přináší tedy prospěch oběma národům.

Vladimír Kyas

Staročeská synonyma jazyk a národ

V roce 1965 vyšla v Kolíně nad Rýnem studie německého historika Ferdinanda

¹ Knihu recenzovali Josef Macek v *ČsČH* 15, 1967, str. 225—231 a Robert Kalivoda v *AUC-HUCP* 1967, VIII/2, str. 61—83.

² Str. 58—124.

³ V češtině se slova *národ* používá nejen pro označení etnického společenství spjatého s počátky a rozvojem kapitalismu (ve smyslu marxistické definice národa J. V. Stalina), ale také pro označení jazykových a kulturních společenství předkapitalistických období, které mají s pozdějšími národy mnoho společného, ale jejichž vnitřní soudržnost je v důsledku společenských a hospodářských podmínek otrokářství a feudalismu mnohem menší. Někteří naši historici užívání pojmu *národ* v tomto širším smyslu odmítají a jazyková a kulturní společenství předkapitalistických období označují slovem *národnost*. Srov. článek Jiřího Kořalky, *K diskusi o pojmu „národ“*, *ČsČH* 15, 1967, str. 873—884. V tomto článku používám slova *národ* v širším smyslu.

Seibta o náboženských, národnostních a sociálních aspektech husitského revolučního hnutí s názvem *Hussitica* a podtitulem *Zur Struktur einer Revolution*.¹ Podstatnou částí studie je třetí kapitola nazvaná *Jazyk — Linguagium, Die Theorie der Sprachnation und ihre Propaganda*,² pojednávající o národnostní problematice husitství. V této kapitole F. Seibt podává výklad středověkého chápání národa a národnosti i změn tohoto chápání v českých poměrech těsně před vypuknutím husitské revoluce a v jejím počátečním období. Středověké pojetí národa nebo národnosti³ je teritoriální. Národ tvoří obyvatelé země bez ohledu na svůj mateřský jazyk, např. k českému národu jsou počítáni i Němci usídlení na území českého království, ačkoli se svým jazykem zřetelně odlišují od jeho ostatních obyvatel. Tento princip se uplatnil i na pražské universitě, kde se studenti dělili na 4 národy (český, bavorský, saský a polský) podle toho, ze které země pocházeli, nikoli podle toho, jakým jazykem mluvili. Toto teritoriální chápání národa se na konci 14. století mění. Ve druhé polovině 14. století silně vzrostlo české národní sebevědomí v souvislosti s rozvojem české literatury. Důležitým momentem v procesu růstu národního sebevědomí českého národa byly i národnostní spory na pražské universitě, které vyvrcholily vydáním Kutnohorského dekretu 18. ledna 1409, jenž změnil poměr hlasů na universitě ve prospěch českého národa. Právě poměry na pražské universitě, boji o Kutnohorský dekret, otázkou jeho autorství a národnostním programem husitství se F. Seibt obšírně zabývá. Ale nás zajímají až závěrečné části této ka-

pitoly, především část XIII, *Die Terminologie des nationalen Programms*,⁴ v níž autor zkoumá pojem *jazyk* a jemu odpovídající latinské *linguagium*, jejich výskyt a užití v husitských textech. Právě tato část byla podnětem k mému článku, neboť Seibtovy závěry se mi na základě staročeského a středolatinšského materiálu jeví jako sporné.

F. Seibt upozorňuje na to, že v husitských textech se velmi často užívá slova *jazyk* ve významu *„národ“*. Toho už si četní badatelé všimli; např. F. G. Heymann to vykládal tím, že slovo *jazyk* bylo výstižnější než obecné *národ*. F. Seibt vysvětluje, že staročeské *jazyk* je dvojnásobné (doppeldeutig), znamená *„národ“* i *„řeč“*, a v obou významech bývá užito v témže spise. Jeho dvojnásobnost vyplývá z metaforického užití, tak příznačného pro středověkou rétoriku.

V témž významu *„národ“* se pak v literatuře této doby používají i německý a latinský ekvivalent českého slova *jazyk* — *Zunge* a *lingua*. Latina se však nespokojila s užíváním slova *lingua* v tomto novém významu, ale pokusila se i o formální vystižení tohoto pojmu, jenž je označován českým *jazyk* ve významu *„národ“*: vytvořila si pro tento pojem novou formu odvozenou od *lingua* — *linguagium* (hranice metaforičnosti je zde již překročena).⁵ Toto slovo najdeme u Husa v roce 1408 jako synonymum k *lingua* nebo *idioma*. *Linguagium* v novém významu *„národ“* bylo

⁴ Str. 102—109.

⁵ Str. 105: „Zunge« und *jazyk* stehen in etymologischen Beziehungen. Die lateinische Entsprechung dazu heißt *lingua*. Und wirklich hat sie in den lateinischen Hussitenmanifesten auch ganz die gleiche Rolle übernommen, ja noch mehr: an ihr wird der Versuch zu einer besonderen formalen Prägung für jenen Begriff unternommen, der, wie wir soeben gesehen haben, die Grenzen des Metaphorischen schon überschritten hatte. Im Lateinischen bedienen sich die hussitischen Texte nämlich nicht der üblichen Vokabel, deren übertragene Bedeutung mindestens aus der Vulgata bekannt sein mußte, sondern sie wählen eine eigene Spielart, den Verwandten des englischen *language*; eine Form, die bereits von *lingua* abstrahiert und deshalb wohl dem topischen Gebrauch besonders entgegenkam: *linguagium*.“

⁶ Srov. Jaromír Bělič, *Seďm kapitol o češtině*, Praha 1955, str. 13.

⁷ Str. 102—105. Z výkladu máme dojem, že užívání slova *jazyk* ve významu *„národ“* je něco velmi nápadného právě pro husitskou literaturu. Jen pod čarou je odkaz na Gebauerův *Slovník staročeský* a stručná poznámka (č. 34), že slovo *jazyk* je bohatě doloženo již od počátku 14. století.

⁸ Dokladový materiál je čerpán z lexikálního archivu staročeského slovníku v oddělení pro dějiny jazyka Ústavu pro jazyk český ČSAV. Doklady jsou citovány podle Soupisu pramenů Staročeského slovníku a jejich zkratk, *Staročeský slovník* (úvodní stati), Akademia 1968, str. 55—118.

cognationibus et linguis et generationibus terrisque gentibus suis.

Doklady na význam ‚národ‘ můžeme uvést i z památek z 2. poloviny 14. století: všechazykuow jim řeči požičil [Kristus apoštolům] Vít 88a; svatý Jeronymus jměl otcě vzácného, jemužto jmě bylo Euzebius, slovutného zazyka člověk PasMuzA 529; nejmilejší paní má Neonymia, toť dávám věděti, žeť miením jeti a ohledati cti zazyku svému českému BruncBaw 1a; aj jduť, ať bych shromazdil všechny lidi všechazykuow ŠtítBarlB 48 omnes gentes et linguas; nemluviš [Homéře] jako přítel pravdy, ale svého přirozeného zazyka pochlebník TrojK 147a te induxit Greecorum affeccio; a v ta doby padne deset mužův ze všech zazykow pohanských podolek jednoho muže židovského BelB 53a ex omnibus linguis gentium; neb v tom sboru byli sú Vlaši, Francúzi, Engliši, Hyspáni, Němci a jiní jiných zazykow (zazykow rkp) HusKorH 119a; byl také věren zazyku svému českému [Jeronym] MladJerF 123b erga patriam suam vir spectatae erat fidei; protož žádal li s [Zikmunde] českým králem slúti, neměl s českého lazika tak šeradně pohaněti Budyš 10b; rač sě k tomu ... přičiniti, aby ... mistru Janovi bylo dáno na svolání zjevně slyšení k jeho pravdě, aby nebyl pokútně pohaněn, k hanbě zazyku našeho i země České ArchČ 3, 182 [1414]; zabránili jsú zjevně a zapověděli [Hus a jiní mistři] všem pod vypověděním z Českého zazyku, aby nižádný kromě mistruov ani držel ani četl najpílnějších kněh Wiklefových Trak, Třeboň A 16, 59a [Jan z Příbramě]; neb ukrutností velikú nad starými i nad mladými počeli sú vésti [křižáci], páliiti, hubiti a mordovati bez milosti, uloživše sobě český zazyk vypleniti ArchČ 6,424 [1431].

Doklady na význam ‚národ‘ najdeme i v literatuře pohusitské a jejich počet není menší než v textech husitských: blahoslavený Stanislav z urozených rodičov polského zazyku pošel jest PasKaI E10b; potom dosál [Antikrist] sobě na

⁹ Také tento materiál je z lexikálního archivu oddělení pro dějiny zazyka Ústavu pro zazyk český ČSAV.

pomoc císařův, králův ... zemí, krajův, zazykow ChelčJan 63b; když Čech v svém zazyku přirozeném dopustí ty haněti, od nichžto světlo a zvelebenie ... této zemi nákladně přišlo; by se to bylo jinde v ciziem zazyku přihodilo, jaký by smiech i porokování Čechové nastrojili HilPřijA 12; a když tak zanetbal jest a učení zkazil jest [Hus], tak že mistruov a studentuov každého lazika v tém dni na šestmezcietma tisíc ... vystěhovalo se ŽidSpráv 362; též moc německá v slovanský neb v český zazyk uvedena, neb zkažení toho zazyka neb umenšení neb jinú vadu konečně přinese SebrKron 8a.

V některých dokladech z mladších památek nacházíme slova *zazyk* a *národ* vedle sebe jako synonyma: protož podlé toho řečeno muož býti, že všudy mezi každým narodem a zazykem byl jest některý, ješto jest věřil čtenie v kázanie apoštolském ChelčSít 11a; jich [Římanů] pověst nepřišla k hoře, jenž slove Kaukazus, za kterúžto horú ještě přemnozí narodowe y zazykove KorMan 17b; a ten zbor shromažduje se ze všech Národův, Zazykův, pokolení, stavův AktaBratr 2,203b; k tomu všecky ty, kdož se jí [pravdy] drží, a všecky národy a zazyky okolních zemí ... na nás popuzuje a pošťivaje [papež] ArchČ 20,558 [1469].

Význam ‚národ‘ u hesla *zazyk* je doložen i v památkách ze 16. století:⁹ než cizozemci žádnému nedám [proboštství], ani k tomu svolím, aby dáno bylo, kdožby nebyl zazyku našeho ArchČ 16,50 [1513]; milostivostí jsa hnut k rodu a zazyku svému Hájek z Libočan, JgSlov 1,575; vypuzena [jednota] z národu a zazyka svého mezi cizí Komenský, Kšaft, 7; když Nabuchodonosor k svému náboženství a k ctění zlaté své sochy všecky lidí, národy a zazyky rozpálenou pecí doháněl [Dn 3] Komenský, Cesta pokoje, Spisy 17,458; zazykové se sbíhali Komenský, Labyrint, JgSlov 1,575.

A tady zhruba historie významu ‚národ‘ u slova *zazyk* končí. Jungmannův slovník tento význam zaznamenává, ale uvádí do-

klady pouze ze staročeských památek, z Hájkovy Kroniky a Komenského.¹⁰ Obrozenecké slovníky již tento význam u hesla *zazyk* neuvádějí.

Stejně je třeba upravit a upřesnit Seibtovy závěry o latinských termínech *lingua* a *linguagium*.¹¹ Význam ‚národ‘ u hesla *lingua* neobvyklý není. Slovníky středověké latiny jej uvádějí¹² a doklady v nich citované jsou vesměs starší než doklady z našich památek ze 14. a 15. století. Tento význam je doložen i v materiálu ke Slovníku středověké latiny¹³ a ne až z literatury husitské, ale i z textů starších: tota gens Boemice li(n)gwe sacros reliquias et limina s. dei Genitricis Aquisgrani humiliter visitat RegDipl VII, 784 [1362]; illi [apostoli] quippe per orbem terrarum pannosi et contempti a populo migrantes, veritates dominicas cunctis populis, tribubus et linguis fideliter nuntiarunt MoncConc I, 148 [1431]; volumus esse notum ... contraxisse nos unionem et ligam cum Boemis contra omnem nationem praesertim Teutunicam, excepta dumtaxat lingua vestra Hungarorum DocBelHus II, 303 [1432].

Linguagium mělo ve středověké latině význam ‚zazyk‘, ‚řeč‘, ‚nářečí‘.¹⁴ Du Cange má toto heslo zachyceno i ve významu ‚národ‘. Na tento význam jsou v Du Cangeově slovníku uvedeny 2 doklady. Jeden, u formy *linguagium*, je z českého materiálu, z akt koncilu v Basileji z r. 1432,¹⁵ druhý, u formy *linguarium*, je z materiálu polského, z Długoszova životopisu blahoslavené Kingy,¹⁶ z autora, který byl vychovatelem Vladislava Jagellonského a přišel s ním do Prahy a o němž tak můžeme předpokládat, že znal českou literaturu

¹⁰ Josef Jungmann, *Slovník česko-německý* 1, Praha 1835, str. 575.

¹¹ Německé *Zunge* ponechávám stranou.

¹² Du Cange, *Glossarium mediae et infimae latinitatis* V, str. 116; Niermayer, *Mediae latinitatis lexicon minus*, str. 614; Blatt, *Novum Glossarium mediae latinitatis*, str. 150.

¹³ V Kabinetu pro studia řecká, římská a latinská ČSAV. Doklady jsou citovány podle zkratků užívaných v připravovaném *Slovníku středověké latiny*.

¹⁴ Srov. Du Cange, V, str. 117; Niermayer, str. 614; Blatt, str. 150. Má též formu *linguarium*.

¹⁵ Sabbato ante purificationis festum doctor quidam monachus fratrum Praedicatorum Linguagii nostri, contra articulum primum per me positum loqui cepit.

¹⁶ Felicem Polonorum rempublicam, si in eorum nationem vel Linguarium tam illustrissimam feminam optimum Deum faveret transferri.

a mohl jí být po lexikální stránce při své vlastní spisovatelské činnosti ovlivněn. V českém materiálu ke Slovníku středověké latiny však najdeme dokladů na heslo *linguagium* ve významu ‚národ‘ více: cum vergant in contemptum et vilipendium corone regni Boemie et linguagii predicti MladRel 45 [1415]; qualiter praetextu libertatis legi dei procurandae et tuitionis honoris regni ac linguagii nostri DocBelHus I, 2; nos et linguagium nostrum propter veritatis evangelicae observantiam ... fovere oportebat DocBelHus I, 361 [1424] lidi našeho zazyku; honore linguagii nostri devie infamati DocBelHus I, 361; et rex, ut committat alicui domino aut principi terram Moravie, qui esset de linguagio boemico vel slawonico DocBelHus II, 515; Sigismundus, rex Hungarie, ... crudelibus emulus linguagii bohemici intolerabilis persecutor SborPr VII, 278; totum linguagium perimerent et vastarent SborPr VII, 280; concitavit [dyabolus] contra fideles fere omnes provincias et linguagia Jan z Příbrami, Sermones de sanctis, UK III H 1, 157a.

Všechny doklady, které jsme zde uvedli, jsou z textů husitských nebo pohusitských. V předhusitské literatuře se *linguagium* ve významu ‚národ‘ nevyskytuje. A protože tento význam středověké slovníky kromě Du Cange, jehož jeden doklad je český a druhý patrně pod českým vlivem, neuvádějí, zdá se, že to skutečně bylo české a husitské specifikum, jak F. Seibt správně postřehl. Nešlo tady ovšem o vytvoření nové formy, neboť ta zde už existovala, ale pouze o významový posun ‚zazyk‘ > ‚národ‘, o posun, k němuž konečně došlo i u základního slova *lingua*.

Ale vraťme se ještě ke staročeskému *jazyk* a *národ*. Z toho, co jsme si řekli a z dokladů, které jsme uvedli, vyplývá, že *jazyk* a *národ* byly ve významu 'národ' ve staré češtině synonymní. U obou slov nejde o význam základní, ale o význam druhotný, přenesený. Původním významem slova *národ* byl slovtvorný význam 'co se narodilo', z něho pak jsou odvozeny druhotné významy: 'druh (zvláště živočišný)', 'rod (lidský)', 'národ, národnost', 'kmen', 'rod, plémě' aj.¹⁷ Význam 'národ', 'národnost' vznikl zúžením původního slovtvorného významu, není označením veškerého tvorstva bez nějakého omezení, ale označením pouze určité skupiny lidí, lidského společenství s určitými znaky.

Etymologie slova *jazyk* není zcela jasná. V. Machek se domnívá,¹⁸ že původně označovalo pojem „úzký“. Pak se stalo pojmenováním svalnatého orgánu v dutině ústní a přeneseně se jím pojmenovával také výsledek činnosti tohoto orgánu — mluva, řeč. Na základě tohoto významu 'mluva,

Old Czech synonyms *jazyk* and *národ*

JAROSLAVA PEČÍRKOVÁ

The subject of this article has been suggested by reading the book of the German historian Ferdinand Seibt, *Hussitica* and particularly its third part, *Jazyk — Linguagium, Die Theorie der Sprachnation und ihre Propaganda*, in which he interprets the medieval conception of nation. If we take into account all language data available and not the data of one period only as Seibt did we shall see his conclusions in a somewhat different light.

The Old Czech *jazyk* is a polysemic word. Besides the meanings it has today ('language') it also had in the Old Czech, for at least one hundred years before the Hussite period, the meaning 'nation'. This meaning had persisted up to the seventeenth century. Thus the words *jazyk* and *národ* were synonymous in the meaning 'nation'.

The meaning 'nation' resulted in the Old Czech *jazyk* from the same metaphoric shift of meaning as in its Medieval Latin equivalents *lingua* and *linguagium*. F. Seibt is right in pointing out that for *linguagium* the meaning 'nation' is only attested from Hussite texts.

In the light of these facts the question arises whether the language was not, after all, an essential constituent part of the medieval conception of nation. The language data and the history of the Old Czech *jazyk* (and Medieval Latin *lingua* and *linguagium*, too) seems to suggest that an increasing importance of language as one of the distinctive features of a nation was fairly symptomatic for the development of the concept of 'nation' in the Middle Ages.

¹⁷ Srov. *Staročeský slovník*, 2. sešit, připraveno do tisku.

¹⁸ Václav Machek, *Etymologický slovník jazyka českého a slovenského*, str. 172.

řeč' vznikl ve staré češtině (a také ve středověké latině u *lingua*) význam 'národ', slova *jazyk* se začalo používat pro označení skupiny lidí mluvících tímže jazykem.

Vidíme tedy, že u obou slov, *jazyk* i *národ*, vznikl význam 'národ' různým způsobem a jeho obsah se poněkud liší. U slova *národ* je důraz na společenství lidí (původně šlo o skupinu lidí pokrevně spřízněných), u slova *jazyk* na užívání téhož jazyka, téže řeči. Při tom vyvstává otázka, zda pojetí národa a národnosti ve středověku bylo skutečně přísně teritoriální a geografické. Vznik významu 'národ' u slova *jazyk* ve staré češtině a u slova *lingua* a *linguagium* ve středověké latině by nasvědčoval tomu, že *jazyk* byl přece jen důležitým distinktivním znakem středověkého národa a že stoupající závažnost tohoto znaku je pro tehdejší vývoj pojmu 'národ' dosti příznačná.

Jaroslava Pečírková

SUMMARY

Bohemika v Lambachu

O některých bohemikách knihovny benediktinského opatství v Lambachu (Horní Rakousko) informoval svého času (1902) již Isidor Zahradník.¹ Jeho zpráva není však vyčerpávající, a proto nebude zbytečné věnovat tématu znovu pozornost.

Vývoj lambašské knihovny není dosud monograficky zpracován; je však pravděpodobné, že se knihovna vyvíjela a rostla v podobném rytmu, v jakém se rozvíjel sám klášter.²

Benediktinské opatství v Lambachu, položené při ústí řeky Agery do Travný (Traun), vzniklo z rozhodnutí hraběcího rodu z Welsu a Lambachu. Hrabě Arnold II., když zemřel jeho bezdětný prvorozený syn, proměnil kolem r. 1040 svůj hrad (Lambach) v sídlo (kolegiální kapitulu) 12 světských kanovníků. Když sám zemřel (1048), došlo opět ke změnám. Asi roku 1056, na popud Arnoldova bratra, würzburgského biskupa sv. Adalbera (zemřel 1090), byli kanovníci vystřídáni mnichy ze Schwarzachu, kteří se tak stali vlastními zakladateli nového benediktinského opatství. Klášter byl nadán statky a obdařen různými privilegy a zřejmě již od svého vzniku budoval v návaznosti na starší kapitulu jakousi knihovnu, která asi obsahovala základní liturgické a homiletické knihy. Původní sbírka rukopisů se různě proměňovala, knihovna se rozrůstala i trpěla válečnými pohromami, které doléhaly s různou krutostí na klášter. Již r. 1233 byl Lambach vypleněn a zapálen tlupami bavorského vévody Otty a nájezdy se opakovaly i později, zvláště v době reformace. Těžké škody klášteru způsobily i selské bouře v 1. pol. 17. stol. a bez negativních následků nezůstala ani francouzská okupace napoleonskými vojsky. Klášter prožíval ovšem i různá období rozkvětu a poměrné stabilizace a tak dnešní knihovna, uložená ve velkém knihovním sálu, postaveném za opata Placida H. z Greifenfelsu (zemř. 1678), je výsledkem složitého vývoje, který jen částečně dává představu o tom, jaká byla stará středověká knihovna a kolik bohemik obsahovala.

Sbírka rukopisů lambašské knihovny nemá tištěný katalog.³ Jakýsi popis pořídil snad P. Adalbert, úplný soupis vypracoval r. 1827 (?) P. Felix Reschl.⁴ Nově byly mezi archiváliemi objeveny části dalšího katalogu, který pořídil v letech 1862—1871 P. Pius Schmieder (zemř. 1918).⁵ Náš přehled bohemik jsme založili na katalogu Reschlově,⁶ který jsme částečně verifikovali soupisem Schmiederovým a doplnili přímým průzkumem některých kodexů v lambašské knihovně.⁷

— * —

V přehledu bohemikálních textů a kodexů, uložených v klášterní knihovně v Lambachu, povšimneme si nejprve památek spjatých s karlovsko-václavským obdobím.

¹ Isidor Zahradník, *Iter Austriacum, Klášterní knihovny arcivévodství D. a H. Rakouských a soupis jejich bohemik*, VČA 11, 1902, 15—41, 135—149, zvl. 32—34 (dále Zahradník). Z citovaných kodexů jsme neměli možnost ověřit *Charf. Fol. 19*.

² Srov. R. Guby, *Das Benediktinerstift Lambach in Ober-Österreich, Wien, s. a. (Österreichische Kunstbücher № 6)*. — W. Luger, *Die Benediktinerabtei Lambach*, 1952. — S. Leidinger, *900 Jahre Lambach*, 1956.

³ Srov. P. O. Kristeller, *Latin Manuscript Books before 1600*, Fordham University Press 1960, 133. O některých (iluminovaných) rukopisech srov. J. Neuwirth, *Studien zur Geschichte der Miniaturmalerei in Österreich*, Sitzungsberichte d. Kaiserlichen Akademie d. Wissenschaften (Wien), Phil.-Hist. Klasse, 13, 1886, 129—211.

⁴ O soupisu P. Adalberta srov. Zahradník 33. Reschlův katalog, dochovaný v Lambachu, je zpřístupněn veřejnosti mikrofilmem, uloženým v Library of Congress (Washington, D. C.), a kopií, která je k dispozici v Österreichische Nationalbibliothek ve Vídni. O tomto soupisu srov. P. O. Kristeller, o. c., 133, kde datace do r. 1827 (1).

⁵ Nález a informace lambašského knihovníka dr. Zedínka.

⁶ Za zapůjčení mikrofilmu v ÖNB ve Vídni děkují upřímně vedoucímu rukopisného oddělení dr. F. Unterkircherovi.

⁷ Za zpřístupnění materiálu děkují lambašskému knihovníku dr. Zedínkovi.